

De mosseninventarisatie van Nederland. 1.

Henk Siebel

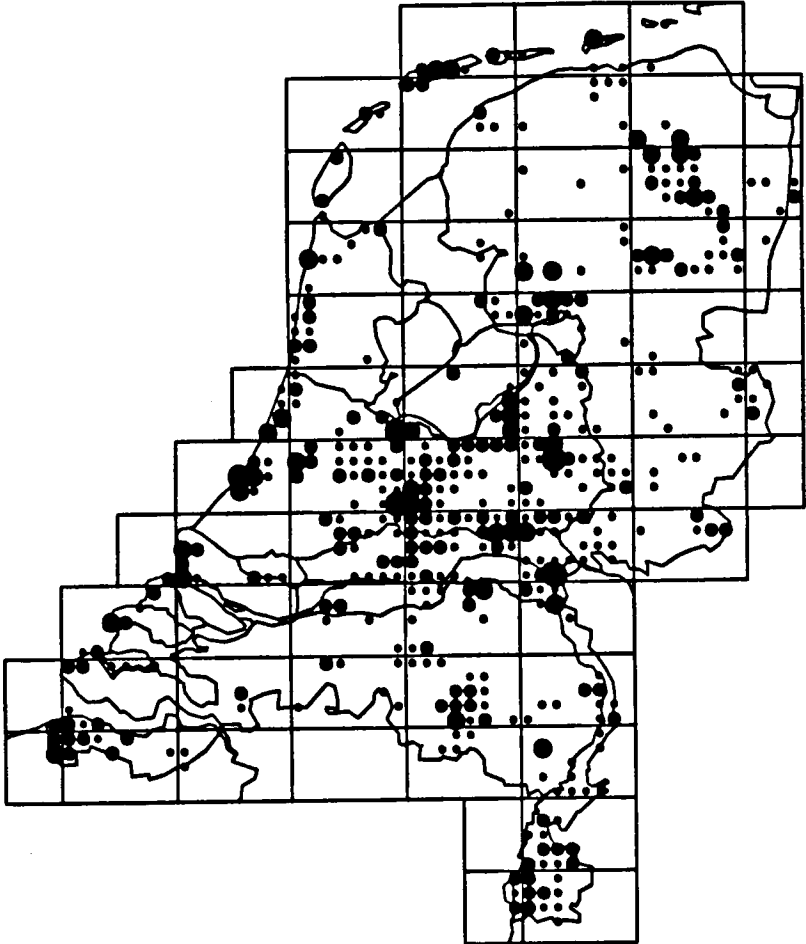
Het is de bedoeling in deze rubriek regelmatig te berichten over de voortgang van de mosseninventarisatie van Nederland. Om aan te geven waar de lacunes zitten in onze huidige kennis, wordt in dit eerste artikel gewezen op gebieden waarvan de mosflora nog onvoldoende bekend is en op soortengroepen die weinig aandacht hebben gekregen. Verder wordt hier opgeroepen om gegevens door te geven van enkele mosssoorten.

Aan de opzet van de automatisering van het waarnemingenarchief van de werkgroep wordt nog gewerkt; hierover zal later worden bericht. Met een kaarttekenprogramma wordt op het ogenblik proefgedraaid, zie bijgevoegd kaartje.

Weinig bekende gebieden.

Kaartjes waarop de recente en vroegere bryologische activiteit is weergegeven, zijn verschenen in De Nederlandse Bladmossen van Touw & Rubers (1989) en in Buxbaumiella 24 (1990). In figuur 1 wordt de bryologische activiteit op een wat fijnere schaal aangegeven aan de hand van gegevens over 15 geselecteerde testsoorten. Hiervoor zijn soorten genomen die in vrijwel alle atlasblokken te verwachten zijn en in het verleden ook veel verzameld zijn (met die beperking dat ze in verhouding tot hun talrijkheid onderverzameld zijn). Door te kijken waar deze soorten verzameld zijn kan een indruk verkregen worden van waar tot nu toe weinig mossen verzameld zijn. De testsoorten zijn zo gekozen dat ze gezamenlijk zoveel mogelijk biotopen vertegenwoordigen. De testsoorten zijn: *Amblystegium serpens*, *Atrichum undulatum*, *Aulacomnium androgynum*, *Brachythecium rutabulum*, *Bryum argenteum*, *Bryum capillare*, *Calliergonella cuspidata*, *Ceratodon purpureus*, *Dicranoweisia cirrhata*, *Eurhynchium praelongum*, *Grimmia pulvinata*, *Hypnum cupressiforme*, *Pohlia nutans*, *Pseudoscleropodium purum* en *Rhytidiadelphus squarrosus*. Op het volgende kaartje is op basis van de gegevens uit Touw en Rubers (1989) aangegeven hoe veel van deze testsoorten er uit elk atlasblok bekend zijn. Aangegeven is in welke atlasblokken meer dan 1 testsoort bekend is. Hoe groter de

stip, hoe meer van de 15 testsoorten er uit dat atlasblok bekend zijn. Bij de grootste stippen zijn vrijwel alle 15 testsoorten bekend.

Figuur 1. De door Touw & Rubers (1989) onderzochte collecties van 15 geselecteerde mossorten. Spreiding over ons land.

Figuur 1 geeft duidelijk aan waar weinig is gekeken naar mossen. Dit zijn in hoofdzaak de poldergebieden in het westen en het noorden en enkele delen van de hogere zandgronden in het oosten en het zuiden van Nederland, o.a. West- en Noordoost-Brabant en delen van Overijssel. Inmiddels worden delen van het poldergebied in Friesland en Groningen geïnventariseerd door inventarisatiegroepen (zie ook Buxbaumiella 24), maar in het westen van Nederland zijn nog veel witte vlekken. Toch wonen hier vrij veel mensen die naar mossen kijken. Er zijn hier genoeg interessante biotopen te vinden (b.v. veenmosrietlandjes, dijkhellingsen, oeverbeschoeiingen en oude stenen bouwsels). In Amsterdam bleek bijvoorbeeld recent een voor vaatplanten zeer rijke muurflora aanwezig te zijn. Hoe is dit voor de mossen?

Weinig bekende soortgroepen.

Zo langzamerhand zijn er al veel floristen die in het zomerhalfjaar vooral naar hogere planten kijken, maar in het winterhalfjaar niet stil gaan zitten en dan naar mossen gaan kijken. Daarbij verdient het aanbeveling om ook eens te kijken naar die kleintjes onder de Nederlandse mossen die alleen in het winterhalfjaar te vinden zijn. Ons weer nodigt niet altijd uit om op de knieën te gaan en met de neus op de grond. Ze vormen dan ook een beetje een verwaarloosde groep. Veel van de winterannuellen onder de mossen, zoals soorten van de geslachten *Pottia*, *Phascum* en *Ephemerum*, komen voor op zuidhellingen in kalkrijke niet al te voedselrijke graslanden, onder andere op dijken. In tegenstelling tot wat velen denken hebben ze meestal reeds in de herfst kapsels en zijn ze in het voorjaar vaak bijna niet meer te vinden. Veel van deze soorten zijn waarschijnlijk minder zeldzaam dan het aantal bekende vondsten thans doet vermoeden.

OPROEP TOT MEDEWERKING

Pas op langere termijn kunnen we een vrij volledig beeld krijgen van de verspreiding van de Nederlandse mossen. Toch moet het mogelijk zijn om op kortere termijn iets te weten te komen over het landelijk verspreidingsbeeld of de mogelijke voor- of achteruitgang van enkele in dit opzicht interessante mossoorten. Daarom wordt hier een oproep gedaan om waarnemingen op te sturen van enkele soorten waarvan we meer willen weten over de verspreiding. Te zijner tijd zal er in korte artikeltjes bericht worden over de verspreiding van deze soorten.

Het gaat om de volgende soorten:

- 1 Pluimstaartmos *Rhytidiadelphus triquetrus*
Een soort die met name in het binnenland achteruitgegaan is. Tegenwoordig lijkt hij nog maar sporadisch gevonden te worden in het binnenland. Is de achteruitgang de laatste decennia werkelijk zo drastisch geweest en is de soort ook in het duin-gebied achteruitgegaan?
- 2 Riempjesmos *Rhytidiadelphus loreus*
- 3 Kroosmos *Ricciocarpos natans*
Deze soort is vroeger waarschijnlijk plaatselijk algemeen geweest, maar er is mogelijk sprake van een drastische achteruitgang. Waar kwam de soort vroeger voor en waar komt deze soort nu nog voor?
- 4 Bronmos *Fontinalis antipyretica*
- 5 Gewoon thujamos *Thuidium tamariscinum*
- 6 Gekromd dikkopmos *Brachythecium reflexum*
- 7 IJl dikkopmos *Brachythecium oedipodium*
Beide laatste soorten zijn de laatste decennia vooruitgegaan. Ze zijn op veel meer plaatsen gevonden dan in de Mosflora staan aangegeven. Maar waar precies? Zijn deze soorten overal in Nederland te vinden of slechts in een deel van het land, en in welke biotopen?

Daartoe vragen we iedereen die een groeiplaats weet, deze door te geven met vermelding van:

- * datum van waarneming
- * vindplaats
- * zo mogelijk km-blok
- * zo mogelijk bewijsmateriaal (1 stengeltje is genoeg)
- * eventuele opmerkingen (met kapsels; biotoop; kwijnend o.i.d.)

Stuur de waarnemingen aan de volgende personen:

- B.F. van Tooren, Venuslaan 2, 3721 VG Bilthoven (1+2)
 W.V. Rubers, Pr.J.Frisoplaats 6A, 4196 AC Tricht (3)
 M.J.H. Kortselius, P.Molijnlaan 6, 2343 ES Oegstgeest (4+5)
 (na 1 jan. 1992: Morsebellaan 88, 2343 BN Oegstgeest)
 G.M. Dirkse, De Dorschkamp, Postbus 23, 6700 AA,
 Wageningen (6+7)